

378

M 18

Dr. MAGYARY: A jó | i | ektálás | reformja

378
1818

Helytörténe

REV. 2009.

REV. 2017.

378
M 18

Helytörténel

Fc
DUPLUM I M 207

DR. MAGYARY ZOLTÁN

EGYETEMI NY. R. TANÁR

KÜLÖNVÉLEMÉNYE

A BUDAPESTI KIR. M. PÁZMÁNY PÉTER-TUDOMÁNY-
EGYETEM JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KARÁNAK

**A
JOGI OKTATÁS REFORMJA
TÁRGYÁBAN**

KÉSZÍTETT VÉLEMÉNYES JELENTÉSÉRE
VONATKOZÓLAG

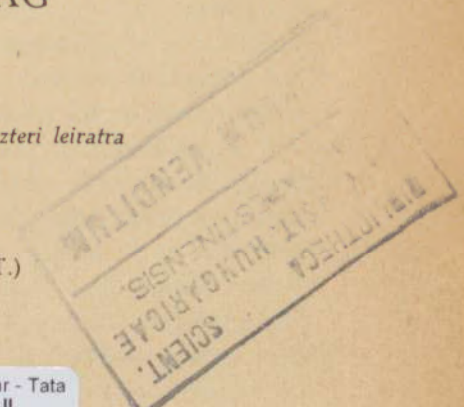
A 15.295/1932. IV. sz. VK miniszteri leiratra

(KÉZIRAT GYANÁNT.)

Móricz Zsigmond Városi Könyvtár - Tata

5 531000 250096

150/106/1514

KIR. M. EGYETEMI NYOMDA BUDAPEST 1932

Magyar Királyi Magyar Egyetemi Nyomda Budapest

JOGI OKTATÁS REFORMJA

EGYETEMI
BUDAPEST
KÖNYVTÁR

Városi Könyvtár
134.553
TATA

REV. 2009

REV. 2017.

A t. jog- és államtudományi karnak a jogi oktatás reformja tárgyában kiküldött bizottság által készített és vitéz Moór Gyula által előterjesztett javaslat alapján hozott határozatával magamat több lényeges pontban nem tudom azonosítani, ezért azt nem fogadhatom el. Álláspontomat helyette az alábbi különvéleményben van szerencsém előterjeszteni, kérve a t. Kart, hogy azt saját határozatával együtt az érdekelt tényezőknek megküldeni méltóztassék.

A bizottsági javaslattal előbb formai, azután érdemi szempontból óhajtok foglalkozni.

I.

Formai szempontból fontosabb észrevételeim röviden a következők:

1. Az előterjesztés mindvégig a Magyar-féle tervezetről beszél. Ez rövidség okából alkalmas megjelölés és a munkálat személyemmel valóban kapcsolatos is, ellenben fontosnak tartom annak tisztázását, amit a javaslat a 43. lapon csak röviden érint, hogy tervezetem első szövegét már megküldtem a Kar összes tagjainak, akik a dékán úr elnöklete alatt tartott három értekezleten azzal behatóan foglalkoztak, ahhoz majdnem valamennyien hozzászóltak és a vita során számos olyan módosító indítványt és észrevételt tettek, amelyek alkalmasak voltak a javaslat tökéletesítésére. Ezen az értekezleten egyhangú elismerést nyert az, hogy tervezetem lényegében konzervatív javaslat, amely a meglévőből a jót megtartja és a hibák kiküszöbölésére jórészt olyan eszközöket választ vagy ajánl, amelyek az utóbbi éveknek különböző egyetemek által készített reformtervezeteiben is előfordulnak. Az említett értekezleteken tett javaslatoknak túlnyomó nagy részét el is fogadtam és e változtatások a t. Kar előtt tárgyalás alatt levő reformtervezetben, amint azt a Karnak el kell ismernie, bennfoglaltatnak. A Kar azonban mostani észrevételeinek legnagyobb részét, így az alapvizsgák változtathatlanságát, a közigazgatási jog háttérbe szorítását, a doktorátus minősítő jellegének fenntartását stb. akkor még nem is említette.

2. A bizottsági javaslat I. és V. fejezeteiben nem célzat nélkül hangsúlyozza, hogy a reform időszerűsége tekintetében

az országnak mind a négy jog- és államtudományi kara aggodalmakat fejt ki. Ezzel szemben figyelmet érdemel az, hogy a szegedi és a debreceni egyetem felveti ugyan sokoldalú hozzászólásában többek közt az időszerűség kérdését is, de mind a két kar elismerve a reform szükségességét, a tervezettel érdemben foglalkozott, arranézve számos értékes módosítást is ajánlva. Csak a pécsi jog- és államtudományi kar járt el, mint a budapesti, folyó évi március hó 9-én tartott ülésében úgy, hogy a reformot időszerűtlennek nyilvánította és ez okból „a kérdés érdemleges tárgyalásába nem bocsátkozott bele“. A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr azonban újabb leiratával mind a budapesti, mind a pécsi jog- és államtudományi kart az ügy érdemébe is beleboesátkozó állásfoglalásra utasította és ez alapon jött létre a bizottságnak ez az előterjesztése. A bizottsági javaslat azonban feltűnő módon a 82. lapon a pécsi egyetem jog- és államtudományi karának *készülő* javaslataira hivatkozik, amiből a beavatatlanok előtt is nyilvánvaló ennek a két karnak ebben a kérdésben való taktikai szövetsége. Félek tőle, hogy ez a körülmény mások szemében sem fogja emelni e két kar véleménynyilvánításának súlyát.

A bizottság hivatkozik az igazságügyi főhatóságoknak tervezetemre vonatkozólag kifejezett véleményére is. Ezek a vélemények azonban még hivatalos tárgyalás alatt vannak az igazságügyminiszter úr előtt, aki állásfoglalása előtt egyes ilyen tényezőket véleményadásra hívott fel. Úgy látszik, hogy a bizottságnak módjában volt ezeket a véleményeket már felhasználni és hogy a bizottság e felhasználásban magát feszélyezettnek nem érezte. A bizottság viszont tanácsokat osztogat a kormánynak arranézve, hogy még kiket hallgasson meg, anélkül, hogy a Kar tájékozva lehetne és helyesen tájékozva volna afelől, hogy a kormány milyen véleményeket kért és kapott ebben a kérdésben.

3. A bizottsági javaslat II. számú fejezetében meglehetősen élességgel fordul „a Magyary-féle tervezetben foglalt tanrendőri intézkedések“ ellen. A bizottság azonban, ha az egész jogi karral tartott értekezleteken elhangzottakat nem is óhajtja figyelembe venni, javaslatának szövegezésékor ismerte a Nemzeti Ujságnak 1932. évi május hó 22-i számában a jogi oktatás reformjáról tett nyilatkozatot, amelyben többek közt a következőt mondtam: „A jogi oktatás rákfenéje, hogy a

hallgatóságnak jelentékeny része nem jár előadásra, ennek következtében komoly jogi tudást és jogi műveltséget nem szerez és hogy a vizsgákon több-kevesebb kísérlet után mégis átmenjen, az úgynevezett jogi szemináriumokban igyekeznek felületes és tisztán a vizsgázási technikára alapított ismereteket nagy anyagi áldozattal, de minél kevesebb fáradsággal megszerezni. Ez ellen tilalmakkal és parancsokkal, tehát *vég-eredményben rendőri intézkedésekkel* védekezni nem lehet, csak a jogi oktatásnak olyan átszervezésével, amely a hallgatóknak éppúgy, mint a többi fakultásokon és mindenfajta tanintézetben aktív és kitartó szorgalmát és tanulását teszi szükségessé.“ Ha emellett a tényállás mellett a t. bizottság mégis azt kifogásolja, hogy tanrendőri intézkedésekkel akarom a kérdést megoldani, a vitatkozásnak ilyen módja ellen szót kell emelnem.

4. A bizottsági javaslat egyetlen külföldi tekintélyre látja szükségesnek hivatkozni, arra azonban ismételtelen is. Prof. Franz von Liszt-et idézi, de nem szaktudományában, ahol tekintély, hanem mint tudománypolitikust. Azt mondja róla, hogy „a kötelező gyakorlatokról, amelyeket a Magyary-féle tervezet olyan nagy erővel követel, azt tartotta, hogy azok tudományos szellem nélküli jogi iskolákká változtatnák át a fakultásokat“. Mit ér azonban ennek a véleménynek idézése akkor, ha elhallgatjuk, hogy Poroszország az 1931. évi február hó 17-én kelt közoktatásügyi miniszteri rendelettel a porosz egyetemeken ezeket a kötelező gyakorlatokat az addigi rendszernél is jobban szigorította és kimondotta, hogy írásbeli gyakorlatokat kell tartani és azokon 150-nél több hallgató nem vehet részt, ami magával hozza azt, hogy párhuzamos gyakorlatokat kell rendszerezíteni. Ilyen körülmények közt kétlem azt, hogy a Lisztre való hivatkozás a bizottság véleményének súlyát emelné.

5. A bizottsági javaslat állást foglal a tervezettel szemben, de készségét fejezi ki egy parciális reformban való közreműködésre. Keresve azonban a különbség fokát tervezetem és a bizottsági javaslat között, azt látom, hogy a bizottsági javaslat, amely többek közt elfogadja a jog- és államtudományi doktorátus bifurkációjának megszüntetését, az új, n. éves rendszer bevezetését, a vándorlások korlátozását, a szigorlati tárgyak számának a jogtörténettel való bővítését, amely odáig megy, hogy javaslatomtól eltérően, az államvizsgának eltörlésé-

vel a doktorátust, amely eddig, legalább a látszat szerint, tudományos grádusnak volt nevezhető, egyetlen kvalifikációvá teszi, parciális reformnak eléggé messzemenő, viszont az én javaslatomat, amely az eddigi rendszert szintén csak részleteiben óhajtja módosítani, eddig mindenki konzervatívnak ismerte el. Javaslatomnak a bizottság által radikálisnak való beállítását tehát szintén nem fogadhatom el.

6. A bizottsági javaslat több ellenmondást tartalmaz. Így a közigazgatás igényeinek a jog- és államtudományi oktatásban való beható kielégítését a szegedi és debreceni egyetemek most is szükségesnek tartják és azt a korábbi javaslatok, így többek közt a szegedi egyetemnek az 1925/26. tanévben éppen a bizottság előadója, vitéz Moór Gyula, akkor ottani professzor által készített javaslata szintén elismerték. A bizottsági javaslat viszont ezt most elejti, ami annál feltűnőbb, mert a reformtervezet készítésének indokai közt a közigazgatás szükséglete a legfontosabbak közt szerepel.

A bizottsági javaslat a katonai félév kedvezményének megszüntetését rendelet kibocsátásával elintézhetőnek mondja. Itt először is rá kell mutatnom a bizottsági javaslatnak arra a tévedésére, hogy „ezen kedvezmény nézete szerint tulajdonképpen törvényileg már megszűntnek tekintendő“, amit arra alapít, hogy az 1889. évi véderőtörvény (VI. t.-c.) már nincsen életben. Ez a kedvezmény azonban nem az 1889 : VI., hanem az 1889 : XXVI. törvénycikken alapul, amely az 1883 : I. t.-c. módosításáról szól, tekintettel a katonai szolgálatot teljesítő joghallgatókra. Ezen a tévedésen kívül az ellenmondás az, hogy a katonai félév megszüntetését veszi alapul a tantárgyaknak beosztásánál és többek közt a magyar közigazgatási jogot és pénzügyi jogot is a negyedik tanévre osztja be, holott másutt, helyesen, számol azzal, hogy a katonai félév nem szűnt meg. A katonai félévnek ilyen módon való számbavétele a bizottság javaslatának egész praktikus használhatóságát kérdésessé teszi.

Az ellenmondások közé sorolom azt is, hogy a bizottsági javaslat többször hivatkozik az amerikai egyetemek életére, így a konverzátorium indokolásánál, amely intézmény „tudomásuk szerint“ ott jól bevált. Az amerikai egyetemek példáját azonban több más lényeges vonatkozásban, amelyekre itt nem óhajtok kitérni, figyelmen kívül hagyja.

7. Nem hallgathatom el azt a nézetemet sem, hogy aggá-

lyosnak tartom az ország első egyetemének állásfoglalásában azt a fejtegetést, hogy a jogtudományok és általában a szellemtudományok terén a leckelátogatás nem fontos! (17. l.) Hasonlóképpen annak megállapítását, hogy az egyetemek tanári kara királyi rendelettel jóváhagyott, tehát kötelező szabályzatokban foglalt rendelkezések végrehajtásától, amelyeket *tanrendőrieknek* minősít, a multban vonakodott és *valószínűleg a jövőben is vonakodni fog!* (18. l.) Eltekintve attól, hogy ez a nyilatkozat a törvénytisztelettel nehezen egyeztethető össze, ellentétben állónak is látszik a bizottsági javaslatnak azzal a másik állásfoglalásával, amely viszont, bár jogászai szempontból eléggé tartózkodó formában, kételyeket nyilvánít abban a tekintetben, hogy a király főkegyúri jogának jelenlegi szabályozatlansága miatt nincsenek-e a jogi oktatás új szabályozásának jogi akadályai.

Ezek az észrevételek az alaki okokra vonatkoznak, amelyek már magukban is kételkedővé tesznek abban a tekintetben, hogy a bizottsági javaslat alkalmas-e arra, hogy kritikájával a jobbat biztosan eltalálja.

II.

A bizottsági javaslattal szemben tárgyi szempontból a következő fontosabb észrevételeket vagyok kénytelen tenni:

1. A bizottsági javaslatnak legfeltűnőbb jellemvonása *közigazgatásellenessége*. Ez kitűnik többek közt a következőkből:

A jogi oktatás eddigi színvonala a közigazgatást már régóta nem elégíti ki. Az 1874 : XXXIV. t.-c. az ügyvédi gyakorlatra bocsátás előfeltételeként már a jogtudományi doktorátust írta elő. Ugyanezt a bírákra az 1912 : VII. t.-c. terjesztette ki. A bírákra nézve az 1874 : XXIV. t.-c., az ügyvédekre pedig az 1874 : XXXIV. t.-c. gyakorlati bírói, illetve ügyvédi vizsgának letételét rendelte el, amely vizsgákat az 1913 : LIII. t.-c. az egységes bírói és ügyvédi vizsga elrendelésével egybeolvasztott. Ezen az előírható legmagasabb képesítésen kívül szükségesnek találták 1911-ben a harmadik alapvizsga bevezetését is, amelynek tárgyai a magyar magánjog és a büntetőjog és amely ilymódon legfőképpen az igazságszolgáltatás érdekeit szolgálja. A közigazgatás számára az 1929 : XXX. t.-c. előírta szintén a jog- vagy állam-

tudományi, vagy közgazdaságtudományi doktorátus megszerzését, valamint keresztülvitte az 1883 : I. t.-c.-ben már elrendelt gyakorlati közigazgatási vizsga életbeléptetését. Mindez kétségtelen bizonyítéka annak, hogy mind az igazságszolgáltatás, mind a közigazgatás a rendelkezésére álló eszközökkel igyekezett a jogi képzést következetesen emelni. A formai kvalifikáció fokozásának azonban nincs már lehetősége és ezért van szükség a jogi oktatás belső reformjára, a jogi képzés belértékének növelésére. Ezt az összes korábbi tervezetek, de a bizottsági javaslat is általában elismeri. Kétségtelen azonban az igazságszolgáltatás és a közigazgatás számára való előkészítéssel diszparitás és ha a reform az igazságszolgáltatás szempontjából is kívánatos, akkor még fokozottabban szükséges a közigazgatás szempontjából. Ezt a közigazgatásnak minden felelős tényezője vallja. Közismert az is, hogy a közigazgatással szemben a közvélemény részéről fokozott kívánalmak nyilvánulnak meg és hogy a közigazgatás általában világszerte, különösen a háború óta megnövekedett feladatok elé és teljesen megváltozott helyzetbe került, amellyel főleg a fogalmazási karbeli tisztviselők képzésének céltudatos emelése nélkül meg nem birkózhatik. A reformtervezethez fűzött rövid indokolás kifejezetten is utal a közigazgatás igényeire és a javasolt rendelkezésekben törekszik az igazságszolgáltatás érdekeinek változatlan kielégítése mellett a közigazgatási képzés elmélyítését is megfelelő eszközökkel biztosítani.

A bizottsági javaslat ezzel szemben meghagyja a reformtervezetnek azt a módosítását, hogy a magánjogot ezentúl kötelezően négy féléven keresztül kelljen hallgatni és ezenfelül az igazságszolgáltatás érdekében azt a változtatást ajánlja, hogy a szigorlati tárgyak közt a magyar magánjog első és második fele külön-külön, tehát két tárgyként kérdeztessék.

Ezzel szemben a bizottság elzárkózik a reformtervezetnek az elől a javaslata elől, hogy a közigazgatási jogot és a pénzügyi jogot együttvéve összesen szintén négy féléven át kelljen hallgatni és hogy a közigazgatási jog az alapvizsgák tárgyai közé szintén felvétessék. Ezenkívül a tantervben a közigazgatási jogot a negyedik tanévre, a pénzügyi jogot pedig kifejezetten annak második felére osztja be, holott a fentiekből nyilvánvaló, hogy amíg katonai kedvezmény van, a nyolcadik félév sokak számára elesik, így tehát a közigazgatási jog számára tulajdonképpen csak egy félévet hagy és

a katonai kedvezményben részesülők a pénzügyi jogot rendszeresen nem hallgatnák. Ez a szembeállítás kétségtelen bizonyítéka annak, hogy a bizottsági javaslat készítői a közigazgatás igényeinek az igazságszolgáltatás igényeivel való legalább is egyenlő jelentőségét elismerni nem hajlandók és a közigazgatási és pénzügyi jog hátrányos helyzetének kiegyenlítését megakadályozni kívánják.

Ennek az állásfoglalásnak célzatosságát még jobban bizonyítja az, hogy a korábbi években a bizottság előadójának és más tagjainak aktív részvételével készített több reformtervezet a közigazgatási jog oktatásának fokozott kiemelésére és az alapvizsgák tárgyai közé való felvételére is mindig figyelemmel volt, hogy a debreceni egyetemnek a most tárgyalás alatt lévő reformtervezetre vonatkozó javaslata a közigazgatási jogot az általa javasolt parciális reform keretében is nagyobb figyelemben részesíti és a harmadik alapvizsgatárgyai közé is felveszi, a szegedi egyetem pedig éppen azt javasolja, hogy a közigazgatási jog hallgatása három féléven és a pénzügyi jog hallgatása egy negyedik féléven, tehát ez a két összefoglaló tárgy együttvéve szintén négy féléven át legyen kötelező és a második alapvizsga tárgyai közé is felvétessék.

Hogy a kormány kifejezett szándékával, a bizottság tagjainak eddigi és a többi egyetemek mostani állásfoglalásával való ez a határozott szembefordulás elfogadható és meggyőző legyen, az az indokolására felhozott érvektől függ. Ezek a következők:

a) Először is fejtegeti a bizottság a közigazgatási racionalizálásról és az e téren való tennivalók sorrendjéről való felfogását. Amit e téren mond, abból nem tűnik ki, hogy közigazgatásunk helyzetének és problémáinak olyan ismeretével rendelkeznek, amely a bizottság véleményének döntő súlyt ad. A bizottság javaslatának ebben a részében mondtak a közigazgatás racionalizálásának problémájáról és programjáról a kormány elé terjesztett több nyomtatott és nevémmel ellátott memorandumomban kifejtettek megcáfolására elegendőknek nem látszanak. Ezért azt hiszem, hogy a bizottsági javaslatnak ez a része nemesak számomra nem meggyőző, hanem a közigazgatás problémáinak alapos ismerői előtt sem fogja a bizottsági javaslat tekintélyét emelni.

b) A közigazgatási jogról azt mondja a bizottsági javaslat, hogy „éppen a közigazgatási jognak van — ha az újab-

ban igen örvendetes fejlődésnek indult is — a legkevésbé kifejlett elmélete s az részben még ma sem más, mint egy gyorsan változó nagy törvény- és rendeletanyagot felölelő jogisme“ (13. l.). Más helyen pedig, hogy „éppen a közigazgatási jog az a tudomány, amelynek elmélete csak újabban kezdett nagyobb arányokban kifejlődni, amely jórészen egy gyorsan változó nagy törvény- és rendeletanyag feldolgozásának igen hálátlan és sokszor egészen efemerjelentőségű feladatával foglalkozik“. Ezek a megállapítások tudományos szempontból nem helytállóak.

A közigazgatási jog és pénzügyi jog kétségtelenül a fiatal jogok közé tartoznak. A közigazgatás mai nagy fejlettsége a XIX. század eleje óta eltelt korszak eredménye. Feladatainak és méreteinek rohamos és még korántsem befejezett terjedése a közigazgatást olyan mértékűvé tette, hogy az ma az állami funkciók közt kétségtelenül a leghatalmasabb, de további fejlődésével is kell számolnunk. A közigazgatásnak és a közigazgatási tudományoknak ezért vannak nagy és állandóan új problémái. A közigazgatással eddig két külön tudományág: a közigazgatási jog és a közigazgatástan foglalkoztak. A közigazgatási jog és a közigazgatástan tudományának állását a Pázmány Péter tudományegyetemnek nem szabad kizárólag a magyar irodalom és az eddigi magyar eredmények alapján megítélni akarni, hanem figyelembe kell vennie a tudomány állását a külföldön és a kutatások eredményeit akkor is, ha idegen nyelven jelentek meg. Ebben az esetben pedig tudomást fog szerezni arról, hogy nemcsak a német, hanem főleg a francia közigazgatási jogtudomány és judikatura a közigazgatási jogot a fejlettségnek milyen magas fokára emelte, valamint, hogy a közigazgatás szervezetének és technikájának vizsgálatában nemcsak Németországban, Franciaországban, Angliában és az Amerikai Egyesült Államokban, hanem számos kisebb országban és a nemzetközi közigazgatástudományi intézetekben és kongresszusokon milyen hatalmas munka folyik és máris milyen eredmények vannak. És ebben az esetben kénytelen lesz revízió alá venni azt a felfogását, hogy a közigazgatásról nincs mit tanítani, mert a közigazgatási jog elmélete még fejletlen és ezért számára egy félév is elég, és nem fog elzárkózhatni annak elismerése elől, amit a francia közigazgatási jogtudomány vezető tekintélyei (Hauriou, Jèze) is követnek, hogy a helyes tudományos szempont az, hogy nem *csak* közigazgatási jog

van, sem pedig nincs külön közigazgatási jog és külön közigazgatástan, hanem hogy a közigazgatást jogi és politikai (technikai) szempontból kell vizsgálni, amely két szempontot egymástól különválasztva tárgyalni a tudomány kára nélkül nem lehet; szemben fog állni a közigazgatási nagyüzem félelmetes méreteivel, a nagyüzem eredményes vezetésének és gazdaságos működésének még sehol kielégítően meg nem oldott életbevágó problémáival és akkor óvakodni fog azt a nézetet kockáztatni, hogy a tudománynak és az egyetemnek nincsenek nagy feladatai a nemzettel szemben közigazgatásának mai és jövő problémái tekintetében. Kétségtelen, hogy a közigazgatási tudományok még a fejlődés teljes lendületében vannak. Ez azt jelenti, hogy nincsenek a megállapodottságnak, a kitermeltségnek vagy néhol az elaggásnak azon a fokán, mint némely szűkebb és régibb tudományágak, például a büntetőjog, a polgári és büntető törvénykezési jog, amelyeket a bizottsági javaslat egyenlő, sőt részben kedvezőbb elbánásban kíván részesíteni a közigazgatási jognál. De azon az alapon, hogy még mondanivalójuk van, azt kimondani, hogy nem alkalmasak a jog- és államtudományi oktatásban nagyobb szerepre, tárgyilagosan aligha lehet.

c) Hivatkozik a bizottsági javaslat arra is, hogy a közigazgatási jognak a tanulmányi és vizsgarendben azért nem óhajt nagyobb szerepet adni, mert a közigazgatási képzést szolgálja az 1929:XXX. t.-c. 66. §-a által rendszeresített három évi gyakorlati idő és a közigazgatási gyakorlati vizsga, amelynek szervezéséről a bizottsági javaslat jónak látta szintén néhány könnyed megjegyzést tenni. (L. 13. l.) A bizottság itt sem veszi figyelembe a kérdés helyes megítéléséhez tartozó összes szempontokat, amelyek többek közt a gyakorlati szakvizsga szabályozására vonatkozó minisztertanácsi előterjesztésben foglaltatnak. A bizottság álláspontja azonkívül ebben a pontban is kifejezetten közigazgatásellenes, mert ha feleslegesnek nyilvánítja azt, hogy a közigazgatási jog és pénzügyi jog számára a tantervben az általa javasoltnál nagyobb és az alapvizsgákban egyáltalában bármilyen szerep biztosítottasék azért, mert van háromévi közigazgatási gyakorlati idő és közigazgatási gyakorlati vizsga is, akkor milyen indokolással tartja fenn a harmadik alapvizsgát, elsősorban az igazságszolgáltatás érdekeit szolgáló tárgyakkól (magánjog és büntetőjog) és mivel tér ki azelől az ellenmondás elől, amely

abban nyilvánul, hogy azt a harmadik alapvizsgát szükségesnek tartották 1911-ben, holott a bírói és ügyvédi gyakorlati vizsga akkor, mint fent említettem, már régen meg volt.

Ezek a főbb érvek, amelyekkel a bizottság a közigazgatás szükségleteire az eddiginél nagyobb tekintettel levő reformtervezettel, a korábbi hasonló reformtervezetekkel, sőt a bizottság tagjainak eddigi álláspontjával szemben retrográd javaslatát indokolni kívánja. Talán nem szerénytelenség, ha kijelentem, hogy ez az okfejtés a rendelettervezet helyessége iránti bizalmam megrendítésére nem elegendő. Ezzel kapcsolatban rá kell arra a körülményre is mutatnom, hogy az öt tagból álló bizottság tagjai közt a közigazgatási jognak egy képviselője sem szerepelt.

2. További fontos tárgyi okom a különvéleményre a bizottsági javaslatnak az a része, amely az egyetem oktatási és kutatási feladatainak egymáshoz való viszonyával és azzal a kérdéssel foglalkozik, hogy azokat miként kell helyesen megszervezni. Ezekből a bizottság igyekszik a reformtervezet ellen további érveket meríteni. Eltekintve attól, hogy az oktatás és a kutatás feladatának az egyetem életében való elhelyezése és szerepe felett évszázados vita folyik, amelynek eldöntésére bizonyára a bizottsági javaslat sem akart vállalkozni, van szerencsém hivatkozni arra, hogy az összes magyar egyetemi fakultások és főiskolák minősítő okleveleket adnak ki és így kétségtelen, hogy a gyakorlati pályákra való képzés feladataik közé tartozik. Ezzel a feladatukkal számolni kell tanulmányi és vizsgarendjük meghatározásánál és az állam, amely ezeknek az okleveleknek minősítő erejét elismeri, joggal támaszt igényeket ezzel a gyakorlati képzéssel szemben, ami a közigazgatás igényeire nézve sem tagadható. Másrészt pedig utalok a bizottsági javaslatnak következő megállapítására: „Amit semmiképpen kikényszeríteni nem lehet, az az értelmiségi pályákhoz szükséges értelmi képesség, az arravalóság. Oda nem való elemeknek ezekre a pályákra tódulása jelenleg nemcsak a jogi, hanem úgyszólván az összes fakultásoknak az átka. Ezzel kapcsolatos az összes ma megszerezhető diplomák belértékének a sajnálatos hanyatlása.“ Ez a megállapítás, egybevetve azzal a statisztikai adattal, hogy több mint 10.000 egyetemi hallgató van Magyarországon és hasonló nagy tömegek lépik el ma minden országban az egyetemeket, kétségtelenül mutatja, hogy az egyetemek rendes

tanulmányi rendjében egyre kevesebb zavartalan lehetőség és alkalom van a szakképzéssel egyidejű tudományos kutatásra és elméleti munkára és ezért a tudományos kutatás egyre inkább a postgraduált korra tolódik ki, ami a természettudományok terén már körülbelül világszerte bekövetkezett, és amely irányú fejlődés a szellemi tudományok terén is tagadhatatlan. Azok az érvek tehát, amelyek az egyetem tudományos hivatására és elméleti jellegére való hivatkozással akarnak elzárkózni a közigazgatás igényeinek az igazságszolgáltatás igényeihez hasonló kielégítésétől, számomra szintén nem látszanak meggyőzőknek.

Ezzel kapcsolatban azonban legyen szabad rámutatnom egy olyan szempontra, amely a bizottság figyelmét látszott elkerülni. Ez az, hogy több ízben utal arra, hogy a budapesti egyetemi közgazdaságtudományi kar és a Műegyetemmel kapcsolatos eddigi közgazdasági kar, valamint a kettőnek tervezett összeolvasztása a közigazgatási képzés szempontjából nem kielégítő. Legyen szabad arra utalnom, hogy a közigazgatási képzésnek a jog- és államtudományi karok tanulmányi és vizsgarendjében való háttérbe szorítása éppen a közigazgatási képzés külön megszervezésére fog érveket szolgáltatni, tehát teljes ellentétben a Kar szándékaival, ezeknek a kielégítőknem nem talált intézményeknek megerősítésére fog vezetni.

4. Hasonlóképpen nem tudom meggyőzőnek elfogadni a bizottsági javaslatnak azt az álláspontját, hogy az alapvizsgákat érintetleneknek tekinti és ezért zárkózik el az eddig két tárgyból álló alapvizsgáknak harmadik tárggyal való kibővítésétől. E kérdésre vonatkozó fejtegetései során többek közt a következő nyilatkozat található: „Úgy véljük azonban, hogy a vizsgáknak vagy a vizsgatárgyaknak a számát még jobban emelni anélkül, hogy az már szinte groteszkül ne hatna, nem lehet.“ A bizottság javaslatában bennvan az, hogy a szigorlati tárgyak közé a jogtörténet, amely az alapvizsga tárgyai közt is megmarad, szintén felvétessék, valamint az a novum, hogy a magyar magánjog, amely szintén megmarad alapvizsgatárgynak, a szigorlaton két tárgyként kérdeztessék. Ezek után nem értem, hogyha tárgyilagosan ítéljük meg a kérdést, miért hatna groteszkül az, ha a közigazgatási jog és más szigorlati tárgyak az alapvizsgák tárgyai közé szintén felvételnek.

5. A bizottsági javaslat nem foglalkozik a jog- és államtudományi doktorátusnak tudományos jellegűvé emelésére

vonatkozó rendelettervezettel, bár ez a változtatás szintén több korábbi javaslatnak volt a célja. Kétségtelen, hogy a doktorátus minősítő jellegének megszüntetése a minősítésre vonatkozó törvények megváltoztatását teszi szükségessé. Amíg ilyen törvénymódosítás lehetségessé válik, a jogi oktatás reformját erre a kérdésre is kiterjeszteni nem lehet. Egyetérték a bizottsági javaslatnak azzal a felfogásával, hogy a jogi oktatás javítása terén a doktorátus minősítő jellegének megszüntetése nélkül is nagy lépést tehetiünk előre és ezért a két javaslatot egymástól elválaszthatónak tartom. A doktorátus minősítő jellegének megszüntetése alkalmas időpontban követheti a jog- és államtudományi képesítés bifurkációjának megszüntetését és a tanulmányi és vizsgarend reformját. A doktorátusnak tudományos jellegűvé való emelésére azonban, meggyőződésem szerint, továbbra is törekednünk kell, főleg abból a bizottsági javaslatban hiányzó szempontból, hogy a doktorátusnak ez az általános minősítő jellege a kulturális életben nagy szerepet játszó nemzetek legtöbbjénél nincs meg. Addig is azonban, amíg ez bekövetkezhetik, szerencsésnek látszik a doktori értekezésnek a bizottság által javasolt reformja.

6. A bizottsági javaslat súlyos aggodalmaknak ad kifejezést a reformtervezettel szemben pénzügyi okokból. Felfogásom szerint ennek a kérdésnek elbírálása a kormány hatáskörébe tartozik és a karnak nem hivatása, hogy az állami pénzügyi szempontokat a kormánnyal szemben védje. Ezért nem tudok egyetérteni a bizottsági javaslatnak azzal az álláspontjával sem, hogy a reformtervezetben foglalt kötelező gyakorlatok helyett konverzátoriumot ajánl, főleg pénzügyi megfontolásokból. Az ajánlott konverzátoriumot a változatosan kiépíthető kötelező praktikumnál jobb megoldásnak nem látom és ha a tanársegédek kérdése, ami a tudományos szukkreszcencia nevelésének is sokkal jobb megoldását biztosítja, mint az a mai jogakadémiáktól várható, a kormány által megoldást nyer, a praktikumok bevezetését a konverzátoriumoknál megfelelőbb rendszernek tartom.

III.

A fent tisztelettel előadottak alapján különvéleményemet röviden a következőkben van szerencsém összefoglalni:

1. A bizottság dolgozatát terjedelme és sokszor szokatlan hangja ellenére okfejtése és számos állásfoglalása tekintetében nem tartom meggyőzőnek és a mai nemzeti közérdekkel egyezőnek.

2. Kifejezetten közigazgatásellenes irányzatát és a közigazgatásról és annak racionalizálásáról vallott nézeteit sem tudományos szempontból, sem a közigazgatási politika szempontjából alá nem írhatom.

3. A bizottsági javaslattal szemben az eredeti reformtervezet mellett foglalok állást, de egyúttal megfontolásra ajánlom a szegedi Ferenc József tudományegyetem javaslatának a tantárgybeosztásra és az alapvizsgatárgyakra vonatkozó módosító indítványait és kijelentem, hogy találok a bizottsági javaslatban is a fent már említetteken kívül számos figyelemreméltó új gondolatot.

4. Kérem, hogy a tanszécsökkentések során ne csak a magyar magánjog és a nemzetgazdaságtan, hanem a közigazgatási jog számára is minden egyetemen második tanszék fenntartása biztosíttassék.

5. Javaslom, hogy a tanulmányi és vizsgálati rendre, valamint a doktorátusra vonatkozólag kiadandó új szabályzatok egységes szerkezetben az eddigi szabályzatok érvényben maradó részeinek átvétele mellett adassanak ki.

Budapest, 1932. évi május hó 31-én.

Magyary Zoltán s. k.
egyetemi ny. r. tanár.

EGYETEM
BUDAPEST
KÖNYVTÁR

